

REFLEXIONARI

AFORISMES I ESCRITS (IN)CORRECTES

JOSEP SANTESMASES I OLLÉ

• Col·lecció *El Tinter* – 150 •

Reflexionari

Aforismes i escrits (in)correctes

Josep Santesmases i Ollé

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: gener del 2019

© Josep Santesmases i Ollé

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-781-2

DL T 3-2019

A Lluís Puig i a Meritxell Serret

*A prop però massa lluny,
lluny però molt a prop.*

La grandesa de l'*Homo sapiens* consisteix exactament en això: l'assoliment de la saviesa, la recerca del coneixement desinteressat, la creació de bellesa. Fer diners i saturar les nostres vides de béns materials cada cop més superflus és una passió vàcua i d'allò més vulgar.

GEORGE STEINER

Índex

Introducció	7
reflexionar... ..	9
les actituds.....	9
l'arrogància... ..	12
els camins... ..	14
col·lectivament... ..	14
creure... ..	16
la cultura... ..	19
la democràcia... ..	20
les dretes... ..	21
educar... ..	22
escriure... ..	23
els estats... ..	24
estimar... ..	25
l'ètica i la moral... ..	26
governar... ..	27
històricament... ..	29
la humilitat... ..	32
les ideologies, la política... ..	33
la igualtat... ..	35
informar o desinformar... ..	36
els joves i els vells... ..	37
la justícia... ..	38
justificar... ..	39
llegir... ..	39
les lleis... ..	41
la llengua... ..	43

la llibertat...	43
el lloc, el país...	44
la maldat...	48
la memòria...	50
les necessitats...	52
l'odi...	53
l'ordre...	54
el paisatge, la natura, els conreus...	54
el poder...	58
la repressió, la violència...	64
ser...	66
el temps...	68
la tradició...	68
viure...	69

Introducció

L'exercici del poder sempre m'ha generat preguntes. Sobretot quan s'ha presentat la «democràcia» que ara es gasta gairebé com l'assoliment de la perfecció, com el millor que ens hagi pogut passar. Com la conseqüència d'una lluita encadenada de la humanitat del resultat de la qual haguem d'estar-ne més que satisfets, fins a fer emmudir qualsevol consideració que qüestionari. Nosaltres, els ciutadans, elegim els nostres representants, els que ens governen i els que promouen, aproven i apliquen les lleis que regulen els nostres afers públics i privats. Quina meravella!

Quin poder, però? O no n'hi ha més d'un? O no n'hi ha de molt potents als quals en bona part se sotmeten —o s'han de sotmetre— els elegits «democràticament»? Moltes preguntes, molts dubtes i moltes reflexions, tal vegada poc ortodoxes, si més no amb determinades praxis.

Ben mirat, sempre per damunt de tot, aflora la nostra condició humana, la que regula gran part del nostre comportament. Estimar o odiar? Comprendre o obligar? Obviar o comprometre's?

Hi ha moments de la història en què tot es despulla dels revestiments que suavitzen les aparences. I és en aquests moments que tot apareix amb una major claredat: els poders, l'aplicació de les lleis, les actituds, les qualitats humanes —negatives i positives. Cada exemple serveix d'observatori per anar al fons de la qüestió. Ho hem viscut, hi hem pensat, escrivim.

No només és el poder, són també les maneres de pensar, de ser i d'actuar que ens configuren com a actors, en el curt temps de pas per aquest minúscul fragment de l'univers. L'espai i el temps on de moment passa tot el que ens és possible. Més o menys per aquí circulen les preguntes, els dubtes i les afirmacions. Les meves, és clar, que d'haver-ne n'hi ha moltes. Les reflexions que aquí s'inclouen com a resultat del que vivim, sentim i pensem, de fet, tot i que s'han escrit en un temps relativament breu, no són altra cosa que pensaments de llarg recorregut que s'estructuren i s'ordenen lletra darrera lletra en trobar el propòsit de configurar el petit llibre que ara teniu a les mans.

Si amb la lectura dels textos d'aquest llibre encadeno coincidències amb els lectors, naturalment em sentiré agraït i satisfet, però sobretot em sabré recompensat si provoca reflexions, coincidents o diferenciades, personals o col·lectives, sabent que ni de bon tros han de convergir amb les meves. La diversitat és riquesa, sobretot quan condensa valors, sentiments i ànsies de llibertat.

Escriure per reflexionar, per pouar ben endins d'un mateix. No perdre els hàbits de fer-ho, escrivint i llegint. Escriure, de fet, no és altra cosa que ordenar els pensaments. I transmetre'ls per compartir-los, d'una manera o altra, amb els lectors.

reflexionar...

Reflexionari: lloc on es guarden les reflexions.

Reflexionar de nou encara que gairebé sempre reflexionem de vell. Pensar de nou damunt del vell, contínuament, en l'espai i en el temps que ens toca viure. Sense la reflexió, l'acció gira amb el vent com un penell. Fer allò que et diuen, el que és costum, el que és moda, sense gota de criteri propi. A partir d'aquí, tot és possible i no pas a fi de bé.

Reflexionar per ser, contra l'estultícia gratuïta; per viure, contra l'arrogància dels poders; per estimar, contra ficció controlada. Llaurar amb arada fonda les profunditats de la condició humana.

Trencar la grisor de l'anar fent, la complaença de la conformitat, la seducció de la ficció conformada, la set d'intranscendències. Mirar lluny i a prop. Mirar endins.

les actituds...

Què ens falla quan tantes persones volen ser galls de galliner? Les actituds han definit sempre les persones. Ser el que es desprèn de tu, la realitat de veres. Ara es fabriquen ficcions concretes perquè les actituds simulades ho dominin tot. Ja no cal dir mentides, només cal defensar la postveritat. Crear-la constantment per conservar el poder, per ser al poder.

Als humans ens agraden les fórmules on trobar seguretat. La pràctica religiosa en pot ser una, en regressió. O la militància política, segons com bufen els temps. La seguretat de fer per obtenir, per confortar-nos, per no haver de pensar més enllà d'un marc definit. En aquests temps que corren, les ofertes per obtenir seguretat són molt abundants, han crescut com els bolets en una tardor humida.

Pràctiques orientals, tècniques d'autoajuda, sistemes de meditació, dietes alimentàries, exercicis físics molt particulars, doctrines neo – el que sigui. Fórmules que ho solucionen tot, o gairebé. I si no en tenim prou, vidents televisats que endevinen el que no erren. En bona part i tot plegat, modes davant de la inseguretad de la vida que no van gaire més enllà de la simplicitat continguda en catecismes barats o pamflets primaris. Tot té mercat, però els dubtes, per sort, persisteixen.

El teatre per figurar. Representar el que creus que pot aparèixer com a correcte. L'esgrima de les paraules per muntar un discurs oficial, orgànic, lluent, darrere del qual s'amaga l'actitud primària més pregonna. Vestir el desig visceral, rude, matusser, de fulles mortes, d'opinions deformades, de cares falses. L'exterior i l'interior. Xerrar exteriorment disfressant la maldat interna. Fer creure que em crec el que no crec. El que dic perquè em creguin mentint des de la impunitat. El vent s'emporta les fulles i apareixen les estructures despullades, els esquelets sense ànima. Com a éssers humans fan paüra, pel que són.

Teatralitzar les emocions per demostrar que són molt sinceres, per denotar que les has expressades. Sobretot que les vegin. Que ho sàpiguen. Les emocions si surten fora és perquè han omplert el càntir de l'ànima.

Repetir les gesticulacions que expressades en un moment concret poden ser sinceres, espontànies i sentides per convertir-les en ritual pot esdevenir teatre de poca alçada, litúrgia barata, pamflet. El que pot ser ocurrent puntualment acaba sent insubstancial.

Quan les il·lusions i les esperances col·lectives pateixen, determinades veus, deixant a banda la raó i el dret natural que les engendra, fent gala d'un pragmatisme possibilista, manifesten: «ja ho deia jo» o «ho tinc escrit».

No m'agrada que em truquin demanant-me que puntuï de l'u al deu qualsevol cosa, persona o servei. No m'agrada que em diguin que he resultat escollit —per qui no conec— entre moltes persones i que volen enviar-me un regal. No m'agrada que em vulguin vendre llibres exhibint com a raó un patriotisme simplista. No m'agrada que em diguin que per motius de seguretad gravaran la conversa que tindrem a partir d'aleshores. No m'agrada que quan em comunico amb altres persones constantment m'adverteixin que puc incórrer en delictes.

Una família extensa... Tothom treballa, pares, fills, parelles. En feines bàsiques: conreant la terra, en el comerç, a l'ensenyament, a l'administració, en les arts... Tothom menys un. Es dedica a l'oci banal. Ofereix propostes de joc, fa suggestives campanyes que atreuen. Les ofertes s'arriben a considerar imprescindibles. Viu d'això i la família que treballa es deleix per participar-hi. Hi deixa bona part del sou i més si pugués. Més o menys pot arribar a ser això. El consideraran més que a ningú. No ho semblava, però mira com s'ha espavilat.

Presoner de les falsedats encadenades. Una darrera l'altra. Sempre hi ha un principi i mai no es troba ni la voluntat ni la capacitat de refer el camí. Es galleja, es dissimula, es pontifica però en el fons la falsedat embolcalla la vida, cada vegada amb llençols més grans.

Saber estar sempre on toca és una virtut, una tècnica o una pràctica? Saber fer les coses de manera que tothom sàpiga que existeixes, sàpiga què fas i a què aspirem. I ascendir amb ganes de ser i figurar. Saber estar amb tu mateix i amb els altres sense buscar res a canvi potser sí que és una virtut.

Hi ha persones que mai no s'equivoquen perquè mai no s'arrisquen. O tal vegada viuen sempre en l'equivoc resignat o llagoter.

Qui enganya diu que els altres són uns mentiders. Qui mira cap a l'altre cantó per no haver de buscar la veritat pensa que és a ell a qui haurien de mirar.

Defensar-se d'una percepció expressada que pot ser errònia. No voler reconèixer l'error encara que se'n tingui consciència. Contradefensar-se de les respostes incrementant l'error per evitar el reconeixement inicial. Un camí sense final.

Ser considerat. Estarrufar-se quan et consideren fora del teu cercle. Complaire els que et consideren. Rebaixar les contraposicions que hi puguis tenir perquè et consideren, admetre fins i tot les opinions i les conductes que abans contradeies amb convicció. Has guanyat la seva consideració o t'han guanyat amb consideracions interessades?

Predir la catàstrofe perquè concorda amb el desenvolupament del meu relat. Gairebé desitjar-la, perquè no el contradigui o per esdevenir el far d'una suposada nova era. Tu seràs el profeta?

El nom no fa la cosa, però contínuament volem demostrar que la cosa la fa el nom. Fàcilment, còmodament.

Hi ha persones que es creuen originals perquè s'apunten a les noves consuetuds. Són les que miren amb mal ull les consuetuds anteriors. El difícil no és apuntar-se al que dicta la norma social vigent. El mèrit és trencar-la, si cal, i que sigui a fi de bé.

Si guanyes, aparta del teu discurs tota la terminologia militar: batalla, guerra, armes, victòria, conquesta... Si perds, també.

Guanyar hauria de ser sinònim de convèncer. Però a vegades es guanya i no es convenç. Es guanya perdent.

L'aurèola. El més important és que sàpigues envoltar-te d'una aurèola que t'encercli com una imatge religiosa, que automàticament produeixi una admiració inqüestionable, inalterable, fidel. La veneració laica. Situar-se per damunt del bé i del mal, que qualsevol gest, mirada o paraula, sigui quina sigui, emoció, estremeixi, es defensi. Oh!

La conformitat pot ser una virtut, però molt sovint una imposició. Conformar't amb el que tens i no et queixis.

La incredulitat s'incrementa quan no s'admeten dubtes.

No perdis el temps discutint amb imbècils. En saben més que tu, de discutir com a imbècils.

Hi ha moltes maneres de prohibir. Descaradament per exemple, a la força, obligant. Una altra manera pot ser aplicant finament la subtileza fins aconseguir prohibir-me a mi mateix per inducció refinada, soterrada, invisible.

Construir simplicitats per destruir complexitats. Controlar.

Cultivar el discurs primari contribueix a espessir la intolerància.

l'arrogància...

Basar-ho tot a no escoltar els altres, els que difereixen. La meua veritat per damunt de tot. La veritat interessada, la conveniència, l'ar-

rogància dels creguts, el menyspreu, la ignorància supina disfressada amb sentències edificades damunt de la sorra.

Ho has perdut tot quan mires amb arrogància els que no han nascut com tu. Els que no han nascut en el teu país, en la teva llengua, en la teva condició. No ets superior de res; al contrari, tu et fas inferior en mantenir el constant menyspreu. Qui menysprea els altres es menysprea a si mateix. Els altres caminen i tu no et mous. Moriràs menyspreant, moriràs obcecat, consumit d'orgull.

Desconsiderar és una manera de mostrar prepotència, arrogància, autosuficiència. Desconsiderar les persones, desconsiderar el passat. Posar-me al centre —o creure que hi soc— ni que sigui amb peus de fang.

Hi ha persones que es creuen originals, que són el principi i no la conseqüència. El passat no compta per a elles. En el fons no són més que cromos històricament repetits.

No n'hi ha prou de considerar que soc, que som els millors. Els que tenim les idees més ben estructurades, més perfectes, més bones. Els purs, els generosos, els sacrificats. No n'hi ha prou de fer-ho visible constantment, amb verb alligonador, amb altivesa disfressada de modèstia, amb l'escenificació constant de la convicció. No n'hi ha prou o... n'hi ha massa.

Si les teves idees pateixen de feblesa, són conceptualment pobres; si intel·lectualment costa raonar-les, si es mouen per tòpics i interessos, procura defensar-les amb una seriositat rigorosa i una solemnitat extrema, pontificant com si tu fossis molt superior als altres. Menyspreant-los amb arrogància. D'aquesta manera tal vegada convenceràs, creuran que tens raó o que en tens més que altres que presenten les seves més afablement, més argumentades. O potser no. Potser no et creuran de res, tal com et mereixes.

Si ets vanitós, orgullós i arrogant perquè et creus important, quan no hi siguis de ben segur que et recordaran com una persona vanitosa, orgullosa i arrogant. La importància del que puguis haver fet serà valorada amb uns altres ulls, no pas els teus. La teva vanitat, el teu orgull i la teva arrogància no servirà de res: un mal record i poca cosa més.

Els llums del teu cotxe són per divisar el traçat de la carretera del teu davant, per poder viatjar tant de dia com de nit anant d'un lloc a l'altre, veure món i conèixer gent. Si els gires enfocant-los cap a damunt teu per il·luminar-te esplendorosament, t'encegaràs i el viatge s'haurà acabat.

Gallejar de ser culte davant dels pobres ignorants. Humiliar amb càpsules de coneixement. Hi ha d'haver altres maneres, de ser culte, és clar. De ser-ho de veres al capdavant.

El menyspreu a la intel·ligència a vegades es vesteix de solemnitat.

els camins...

El camí no acaba ni comença amb nosaltres. Ni en som fragments, som continuïtat encavalcada. El camí és breu o és llarg. No només depèn del temps, també de la complexitat de la vida.

Si el camí és el destí, caldria poder caminar a plena llum del dia.

Camino per un antic camí de carro, ara ben just un corriol. L'era de davant del mas enrunat no té memòria. L'heura aguanta les parets que volen caure. El passat ha fugit i ningú no el recorda. Els arbres i les vinyes conreades de l'entorn mostren la seva ufana vitalitat. Lluita del present contra el passat. No t'enganyis, el present comença a ser passat.

No trobar cap cotxe circulant per una carretera de nit provoca un sentiment de solitud temerosa: jo i la foscor. Trobar-ne de tant en tant fa companyia, ens situa en el camí. Enmig d'un trànsit intens restem enlluernats. Anem d'un lloc a l'altre o viatgem en la tensió que ens imposa la vida?

Caminen i saben que tothom els mira. Caminen perquè tothom els mira.

col·lectivament...

Sentir-se, trobar-se en la multitud que expressa. Sentir-se part d'una ànima col·lectiva, amb afanys, amb anhels, amb projecte. Sentir-se camí i caminant. Trobar-se al mig d'una densitat humana que respira per construir la dignitat de la vida. Manifestar les convic-

cions que són individuals perquè son també col·lectives. O potser són col·lectives perquè sumen, en els matisos i les complexitats, moltíssimes voluntats individuals.

Hi ha moments en els quals s'agraeix la profunditat de compartir col·lectivament les certeses i les incerteses del moment històric que ens toca viure. Mirar de llucar i entendre el present i el futur amb els ulls i l'ànima oberta. Certament, segons el raonament clàssic, es tracta d'entendre el passat per construir el futur. Però hi ha moments en els quals cal entendre directament el futur. Entendre'l és ja construir-lo.

Els altres són amb tu i tu amb els altres. Aquest és el principi de la humanització. Si només es compleix la part dels altres, en tu comença la deshumanització. Pot passar de tot.

La fredor dels números. La fredor de la tragèdia dels números. Els fets col·lectius succeeixen i afecten individualment. La fam, la misèria, la guerra, l'exili, la mort. Tot té cara, ànima, sentiments, noms i cognoms d'un rostre concret. Tot. Els números, no ho oblidem, sumen el conjunt de les individualitats. Les sumes, però, poden esdevenir esgarrifoses.

Sobre el creixement: hi ha un límit? Quan arribarà? Sempre serà sostenible el creixement? Sempre hi podrà haver creixement sostenible? O ja no ho és i, dissimulant, fem veure que no hi hem parat esment? Ah, sí?

Les diferències no ens separen individualment, sinó que ens enriqueixen col·lectivament. El que separa és el control i l'explotació de les diferències. Sobreposar-ne una a l'altra.

Repensar el món, serenament, sense presses, col·lectivament. Mil respostes: deixi-ho estar, ja ho fem nosaltres. Vingui i ho veurà. Repensar el món per fer-lo més just, més equilibrat, més respectuós. Una resposta sistèmica: qui s'ha cregut que és vostè? Què busca? Atengui's a les seves obligacions i deixi's de raons, li han inflat el cap. Al capdavant, si més no, pensar i creure que el món sempre s'ha de repensar.

Immaculats. O perfectes. O els millors. O els més pragmàtics. O els més eficaços. O els més justos. Els altres, els altres... contra els altres, des d'una suposada perfecció que no admet comparatives.

Oblides els altres perquè creus que negant-los no existeixen. Oblidant-los et negues a tu. Tu, per als altres, també ets l'altre.

Els pobles emmalalteixen quan callen, quan es renten les mans, quan justifiquen l'omissió o l'acció en contra, quan acusen sense arguments, quan menteixen convulsament, quan prediquen i actuen contra les esperances dels altres pobles.

Darrere les coses civilment sagrades, hi han posat, hi hem posat les esperances. Tanmateix algú —poderós— hi posa els interessos, els particulars contra els de tots.

Desautoritzen la potència de la veu d'una multitud. Implementen un reduccionisme total, obvien la força col·lectiva remetent-la a individus culpables de seduir la multitud. És a dir, tu i jo no existim, estem abduïts i com a tals actuem. No comptem, no existim, la post-veritat ens esborra.

L'objectiu és ritualitzar una societat entretinguda, temorosa del seu futur, muda.

Supeditats als rendiments financers o a les capacitats humanes?

creure...

Creure a partir de la nostra existència i d'un temps i un espai infinitament desconeguts.

Creure amb esperança, necessitats d'esperança. Creure en el gran misteri, en l'ignot, en l'enigma. Creure que hi ha d'haver solució al problema, resposta al dubte. Més enllà, molt més enllà del que pensem i prediquem. Creure en una expansió immesurable de l'amor.

Si Déu és el creador absolut de l'univers i de l'ignot que ni podem entreveure, caldria tenir-ne almenys una consideració còsmica i no purament planetària. Almenys això.